

Zb. Odsjeka povij. znan. Zavoda povij. druš. znan. Hrvat. akad. znan. umjet., 22(2004), str. 235-296

kanala u Pakleni kanal te do grada Hvara. Slijedila je plovidba prema Šćedrovskom kanalu, pa kroz Korčulanski kanal do Pelješškoga kanala i grada Korčule. U nastavku se putovalo kroz Mljet-ski kanal odakle se dopiralo do dubrovačke Stare luke, smještene na istočnome dijelu Grada. Slijedi-la je ruta uz Cavtatske grebene, Konavoske stijene i poluotok Molunat, nakon čega se ubrzo prispijevalo do bokokotorskoga zaljeva (s pristajanjem u lukama Herceg-Novog i Budve). Ukup-no je putovanje bilo dugo oko 330 nautičkih milja, uračunavši i uplovljavanja u veće luke.

Riegerove panorame dalmatinske obale i otoka jedinstveno su djelo, kako naglašava i pri-re-đivač, u kulturnoj povijesti istočnoga Jadrana. "Ni prije, a ni poslije niti jedan umjetnik neće se uhvatiti slična posla: panoramski oslikati obalu od rta Kumpar na ulazu u pulsku luku do Budve" (50.). Nadalje, iako Riegerove vedute jesu umjetničko djelo, autor si nije dopustio potpunu slo-bodu umjetničkog izražaja na štetu korektnosti prikaza. Ako je i bilo sažimanja obalnih krajolika, to je učinjeno ponajprije kako bi se naglasila važnost nekih prikazanih objekata, posebno važnih na toj glasovitoj i za nas toliko važnoj Lloydovoj plovidbenoj ruti.

Pretisak Riegerovih panorama obuhvaća str. 53.-94. Kozličićeva djela. Potom slijede kazala zemljopisne građe (s pratećim napomenama priređivača), razjašnjena prema svim inačicama nji-hove ubilježbe te bibliografija i uporabljena literatura. Naposljetku, ali stoga nikako i manje važan, jest podatak da je cjelokupan popratni tekst iz pera M. Kozličića donesen na hrvatskom, engleskom, talijanskom i njemačkom jeziku, čime to djelo postaje dostupno i širem europskom čitateljstvu.

Trudom priređivača Mithada Kozličića, koji je još jednom potvrdio svoju neospornu stručnost u znanstvenoj obradi vrela iz povijesti pomorstva, kao i izdavača koji je s tehničke strane čitateljst-vu ponudio vrsno opremljeno izdanje, hrvatska javnost – jednako, znanstvenici i stručnjaci kao i zaljubljenici u more i pomorstvo te najšire čitateljstvo – dobila je djelo koje slikom i riječju govori o jednom davno izgubljenom vremenu u kojemu je, pod okriljem austrijske krune, prostor od Trsta do Boke bio sjedinjen jedinstvenom pomorskom magistralom, spajajući u cjelinu krajeve, ljude i običaje.

Lovorka Čoralić

Croato-hungarica. Uz 900 godina hrvatsko-mađarskih povijesnih veza. A horvát-magyar történelmi kapcsolatok 900 éve alkalmából, ur.: Milka Jauk-Pinhak, Kiss Gy. Csaba, Nyomárkay István, Kate-dra za hungarologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002., 543 str.

U povodu obilježavanja 900. obljetnice stupanja Hrvata i Mađara u državno-pravnu zajed-nicu, objavljen je zbornik radova *Croato-hungarica. Uz 900 godina hrvatsko-mađarskih povijesnih veza*.

U Zborniku su objavljeni radovi hrvatskih i mađarskih znanstvenika i istraživača: arheologa, povjesničara, profesora književnosti i jezika, likovne umjetnosti i glazbe, etnologa i pravnika. Tek-stovi su pisani s tendencijom naglašavanja pozitivnih mađarsko-hrvatskih odnosa i međusobnog prožimanja. Jedini tekst koji govori više o različitostima nego o prožimanjima je rad Hane Breko *Srednjovjekovne liturgijsko-glazbene veze nadbiskupije Ostrogon (Estergom) i biskupije Zagreb: sličnosti i razlike* (129.-140.), no i u njemu autorica na kraju zaključuje: "Izvori za srednjovjekovnu liturgiju i glazbu srednjovjekovnog Zagreba su nezaobilazan kamenčić u mozaiku srednjovjekovnih liturgija mađarskih područja" (139.).

Zbornik je podijeljen u sedam cjelina: Uvod (4.-28.), Iz zajedničke prošlosti (31.-125.), Iz po-vijesti kulture (129.-206.), Jezikoslovne studije (209.-303.), Književne veze i paralele (307.-398.), Slike i vedute (401.-512.) i Recenzije (515.-529.).

Uvodni dio posvećen je Katedri hungarologije na Sveučilištu u Zagrebu i njezinu osnivanju te sadrži rad Milke Jauk-Pinhak *Hungarologija na Sveučilištu u Zagrebu* (7.-19.) i razgovor s Gáborom Bagijem, prvim veleposlanikom Republike Mađarske u R. Hrvatskoj (1992.-1995.), o osnutku iste katedre - *Nekoliko misli o osnutku Katedre za hungarologiju na Sveučilištu u Zagrebu* (21.-28.).

Drugi dio Zbornika, Iz zajedničke prošlosti, najviše se bavi 19. stoljećem, razdobljem kad mađarsko-hrvatski odnosi zapadaju u duboku krizu i ostavljaju mnogo neriješenih pitanja, zbog čega se često stvara kriva percepcija povijesnih zbivanja. To su prilozi Imre Ressa *Kossuth i Tkalac. Dva emigranta u desetljeću talijanskog ujedinjenja* (67.-79.), Vlaste Švoger *Slika Mađara u hrvatskom liberalnom tisku sredinom 19. stoljeća* (81.-93.), Dalibora Čepula *Pravna odgovornost bana hrvatskom Saboru i hrvatska autonomija 1868-1918* (95.-106.), Béle Makkaia *A magyar-horvát viszony szétválás előtt (a magyarság slávoniai térfoglalásának tükrében)* [Mađarsko-hrvatski odnosi prije raspada Monarhije (Iz aspekta naseljenja Mađara u Slavoniju)] (107.-118.). Ta cjelina sadrži i radove Ivana Mirnika *Optjecaj ugarskog novca u Trojednom kraljevstvu* (31.-50.), Mire Kolar *Plemstvo Hrvatske i Slavonije prema Mađarskoj* (51.-66.) i Marije Karbić *Od hrvatskog sitnog plemića do ugarskog velikaša i hrvatskog bana: Damjan Horvat od Litve i njegova obitelj* (119.-125.), kojima se prikazuje međusobno prožimanje na društveno-gospodarskoj razini u razdoblju od srednjeg vijeka do 19. stoljeća.

Kulturno povijesne veze zastupljene su u trećoj cjelini Zbornika, gdje se obrađuju teme iz područja povijesti glazbe (Hana Breko, *Srednjovjekovne liturgijsko-glazbene veze nadbiskupije Ostrogon/Estergom/ i biskupije Zagreb: sličnosti i razlike*, 129.-140.), školstva (Dorottya Andrási, *Paulus Hungarus/Dalmata és Notabiliája az európai peregrinatio academica tükrében. Fejezetek a horvát-magyar kulturális kapcsolattörténeti kutatásokról /I./* [Paulus Hungarus/Dalmata i njegova Notabilija u zrcalu europske 'peregrinatio academicae': Poglavlja iz istraživanja povijesti hrvatsko-mađarskih kulturnih veza (I.)], str. 141.-154.; Péter Sárközy, *Il collegio Ungaro-Illirico. A magyar és horvát nemzet közös kollegiuma Bolognában /1553-1781/* [Il Collegio Ungaro-Illirico. Zajednički mađarski i hrvatski nacionalni kolegij u Bologni /1553.-1781./], 155.-166.), historiografije i diplomacije (Sándor Bene, *Pavao Ritter Vitezović levelei Luigi Ferdinando Marsilijhoz /1699-1700/* [Pisma Pavla Rittera-Vitezovića Luigi-Ferdinandu Marsiliju /1699-1700/], 167.-179.), vjersko-kulturne povijesti (László Kósa, *Tordinci, hrvatsko kalvinističko selo*, 181.-194.), te etnologije (Jadranka Grbić Jakopović, *Hrvati u Mađarskoj. Pogled na međuetničku komunikaciju u svjetlu etnoloških i etnolingvističkih istraživanja*, 195.-206.).

Četvrta cjelina Zbornika, Jezikoslovne studije, obrađuje utjecaj jednog jezika na drugi, koji se vidi na svim razinama jezika, od pravopisa do vokabulara. To su radovi Istvána Udvarija, *A Mária Terézia-féle úrbérrendezés forrásai magyarországi délszláv népek nyelvén I.* [Izvori za urbarijalnu regulaciju Marije Terezije na jezicima Južnih Slavena u Ugarskoj I.] (209.-217.), Istvána Nyomárkaya *Nyelvi és irodalmi kölcsönhatások (Egy burgelendi horvát prédikáció magyar és német vonatkozásai)* [Jezični i književni međusobni utjecaji (Mađarske i njemačke veze jedne gradišćanske propovijedi na hrvatskom jeziku)] (219.-227.). U radu Zsuzsanne Ráduly *Német tökörszavak a magyar, a horvát és lengyel nyelvben* [Njemačke prevedenice u mađarskom, hrvatskom i poljskom jeziku] (263.-278.), jezični međuutjecaj proširen je na još veći opseg, na govorno područje većeg dijela Ugarske. Četvrta cjelina donosi prijevod zagrebačkog lingvista Bulcsua Lászla recenzije (*Asbóthova prosuda Rešetárove slovnice s' rbskôga /hrvatskôga/ jezika*, 229.-251.) koju je o Rešetarovoj knjizi "Elementar-Grammatik der serbischen (kroatischen) Sprache" (Zagreb, 1916.) objavio mađarski slavist Oszkár Asbóth u budimpeštanskom jezikoslovnom časopisu *Nyelvtudomány* (god. 6, br. 2, Budapest, 1916., 136.-158.) te radove o pravopisima, gramatikama, rječnicima i njihovim tvorcima Orsolye Žagar-Szentesi (*Ivan Bojničić: Gramatika mađarskog jezika /Az első horvátországi magyar grammatika/* [Ivan Bojničić –

Gramatika mađarskog jezika (Prva mađarska gramatika u Hrvatskoj)], 253.-262.), Mije Lončarića (*Mađari kroatisti jezikoslovci*, 279.-289.) i Andree Sapunar (*Iz gradišćansko-hrvatske književnosti*. E. M. Kragel: *Csetvero-verstni duhovni persztan* /1763/, 291.-303.).

U istraživanja stajališta jednog naroda prema drugom važna uloga pripada i analizi književnih djela. Peta cjelina Zbornika obuhvaća upravo radove o tim književnim mađarsko-hrvatskim vezama i paralelama. U njoj je osam vrlo interesantnih radova: *Sudbina Ugarske u hrvatskoj književnosti šesnaestog stoljeća* (307.-314.) Borisa Nikšića, *Ugarske teme u djelima hrvatskih književnih prosvjetitelja* (315.-323.) Stipe Botice, *Lijepa naša u srednjoeuropskom kontekstu* (325.-335.) Csabe Gy. Kissa, *Karlo Drački - književni i povijesni lik* (337.-350.) Ariane Quarantotto, *Horvátország, Magyarország és Olaszország Madách Imre irodalmi föld rajzában (A Mária királynő című dráma értelmezéséhez)* [Hrvatska, Ugarska i Italija u književnom zemljopisu Imrea Madácha. Prilog interpretaciji njegove drame Kraljica Marija] (351.-359.) Amadea Di Francesca, *Az intertextualitás játéka József Attila-versek és a cseh költészet között* [Igre intertekstualnosti između pjesama Attila Józsefa i češke lirike] (361.-365.) Endrea Bojtára, *Bakkadák nyomában. Sinka István és Miroslav Krleža* [Tragovima balada (István Sinka i Miroslav Krleža)] (367.-374.) Istvána Frieda, *Uloga Ferenc Molnára u promjeni književnog kanona iz aspekta mađarskih i hrvatskih kazališnih kritika* (375.-387.) Jolán Mann i *Beszéd a végső dolgokról. Đuro Šimara Pužarov kétnyelvű költészete* [Govor o krajnjim stvarima (Dvojezično pjesništvo Đure Šimara Pužarova)] (389.-398.) Pétera Milosevitsa.

Slike i vedute posljednja su cjelina u kojoj se nalaze izvorni radovi. Obrađene su teme iz povijesti likovne umjetnosti (Diana Vukičević-Samardžija, *Umjetnička i pisana svjedočanstva o hercegu Kolomanu u Čazmi*, 401.-413.; Jadranka Damjanov, *Csontvóty, vizualna i značenjska analiza*, 461.-473.), percepcije Mađara u hrvatskoj javnosti (Dénes Sokcsevits, "A magyar millennium a horvát közvélemény szemében" [Mađarski milenij u očima hrvatskog javnog mnijenja], 437.-450.) i književnosti (István Lőkös, "Magyarságkép Gjalski műveiben" [Slika Mađara u djelima Gjalskog], 415.-436.; Ágota N. Goller, *Zágrábi utazások* [Putovanja u Zagreb], 451.-460.; István Lukács, *Antun Gustav Matoš magyar "vedutái"* [Mađarske "vedute" Antuna Gustava Matoša], 475.-486.; Franciska Čurković-Major, *Slika Zagreba u Sentimentalnom putovanju Ferenc Fejtőa*, 487.-499.; Aleksandar Flaker, *Krleža magyar vedutái* [Krležine mađarske vedute], 501.-512.).

U posljednjoj cjelini Zbornika donesene su tri recenzije knjiga posvećenih mađarsko-hrvatskim odnosima. Tako Ivo Pranjković prikazuje knjigu "Kroatističke studije" mađarskoga kroatista Istvána Nyomárkaya, koju je u Zagrebu objavila Matica hrvatska 2000. godine (515.-517.), Attila Ronkovich u prilogu *Új könyvek Milan Šufflaytól és Milan Šufflayról* [Nove knjige Milana Šufflaya i o Milanu Šufflayu] (519.-525.) prikazuje biografiju povjesničara Milana Šufflaya iz pera autora Darka Sagraka te dva sveska Šufflayevih izabranih dijela, a Stipe Botica knjigu "Dramatizirani kajkavski Marijin plač iz Erdelja 1626." Stjepana Lukača, koju je 2000. godine u Budimpešti objavila Hrvatska samouprava Budimpešte (527.-529.).

Zbornik je pisan trojezično, tj. tekstovi su u cjelini objavljeni na hrvatskom ili mađarskom jeziku, a u sažetku na engleskom i na jeziku na kojemu nisu objavljeni u cjelini, tj. na mađarskom ili hrvatskom.

Zbornikom *Croato-hungarica* učinjen je veliki korak u obnavljanju mađarsko-hrvatskih kulturno-povijesnih veza, koje su u prošlosti bile vrlo intenzivne, imale veliko značenje i utjecaj na oba naroda. Zbornik će stoga zasigurno pobuditi veliki interes i u Hrvatskoj i u Mađarskoj.

Arijana Kolak